

Choć po sąsiedzku, niby podobnie, a jednak inaczej działa samorząd terytorialny Niemiec.

Opis systemu funkcjonowania samorządu terytorialnego w Republice Federalnej Niemiec otwiera cykl artykułów poświęconych samorządom terytorialnym świata. Niemieckie powiaty często stawiane są za wzór przez władarzy powiatów południowej Polski. Stąd decyzja, aby zacząć właśnie od samorządu niemieckiego. Trzeba przy tym przyznać, że struktura administracyjna naszych sąsiadów jest dość skomplikowana.

Niemcy są bowiem państwem federacyjnym (związkowym) charakteryzującym się dużą samodzielnością poszczególnych krajów (landów) wchodzących w skład państwa jako związku.

Liczba krajów związkowych ulegała zmianom. Obecnie jest ich 16 – tak jak w Polsce mamy 16 województw. Trzy z landów to tzw. miasta-kraje, czyli miasta mające status landu. Należą do nich: Brema, Hamburg oraz Berlin.

Podstawa w Konstytucji

Podział kompetencji między władze federalne i władze krajowe określa Konstytucja RFN. Jest on oparty na konieczności podporządkowania się władz krajowych ustaleniom szczebla federalnego w sprawach dla niego zastrzeżonych, ale zarazem zapewnieniu krajom wpływu na ich ostateczny kształt oraz prawie do swobodnego kształtowania spraw krajowych (w tym ustroju samorządowego) w przyznanym im zakresie, przy zachowaniu zgodności z Konstytucją RFN oraz innymi przepisami ogólnozwiązkowymi.

Państwo podzielone na kraje dzieli się dalej na okręgi regencyjne. Podział ten nie występuje we wszystkich krajach federalnych, zasadniczo jednak szczebel okręgu regencyjnego należy do administracji państwowej. Wyjątek stanowi Bawaria, w której okręg jest trzecim (po gminie i powiecie) szczeblem samorządu terytorialnego. Okręgi z kolei podzielone są na powiaty o dwoistym, rządowo-samorządowym charakterze i samorządowe gminy.

W większości landów podział administracyjny nie kończy się na gminach. A to dlatego, że na ich obszarze funkcjonują jeszcze jednostki podobne do polskich sołectw czy osiedli, zwane Ortsteile. Działają w nich rady i organy wykonawcze - o z reguły doradczych uprawnieniach. W miastach-krajach występują natomiast dzielnice. Ponadto wyróżnia się miasta wyłączone z powiatów.

Podstawowym aktem prawnym regulującym ustrój samorządu terytorialnego w Niemczech jest Ustawa Zasadnicza.

Zgodnie z jej art. 28 ust. 1 porządek konstytucyjny w krajach musi odpowiadać zasadom republikańskiego, demokratycznego i socjalnego państwa prawnego w rozumieniu Ustawy Zasadniczej. W krajach, powiatach i gminach naród musi mieć przedstawicielstwo, które pochodzi z powszechnych, bezpośrednich, wolnych, równych i tajnych wyborów. W gminach rolę organu wybieralnego może spełniać zgromadzenie gminne.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące organizacji samorządu terytorialnego w poszczególnych krajach związkowych wynikają z ordynacji gminnych oraz powiatowych.

Gmina to podstawa

Gminy mogą posiadać status gmin zwykłych (wiejskich), miast, mogą być to prawa targowe (poza nazwą nie wiążą się z tym jednak żadne przywileje). Organem uchwałodawczym, powoływanym w każdej gminie, jest rada (przedstawicielstwo gminne), a organem wykonawczym i zarządzającym – burmistrz (zarząd gminy lub magistrat). W Niemczech północnych burmistrz jest jednocześnie przewodniczącym rady, wybieranym przez nią. Natomiast w Niemczech południowych burmistrz wybierany jest przez obywateli, tam nie stoi on na czele rady. W przypadku gmin miejskich bywa kilku burmistrzów, najważniejszy z nich nosi tytuł nadburmistrza lub pierwszego burmistrza, a w niektórych miastach pierwszy burmistrz jest zastępcą nadburmistrza. Istnieją terytoria nienależące do żadnej gminy, podlegające bezpośrednio powiatom.

Ze starostą na czele

Jednostką samorządu terytorialnego na szczeblu ponadgminnym jest powiat. Jest on traktowany jako korporacja terytorialna posiadająca osobowość prawną oraz jako związek gmin. Mimo zróżnicowania terytorialnego (pod względem powierzchni oraz liczby mieszkańców), niemieckie powiaty stanowią jednolitą strukturę organizacyjną. Ich ustrój określają ordynacje powiatowe obowiązujące w poszczególnych krajach związkowych. We wszystkich landach najważniejszym organem powiatu jest rada powiatowa, która stanowi polityczne przedstawicielstwo powiatu i jego mieszkańców. Jest ona wybierana w wyborach bezpośrednich. W większości landów kadencja rady powiatu wynosi 5 lat, jedynie w Bawarii wybierana jest na 6 lat, a w Hesji i Szlezwiku-Holsztynie na 4 lata. Rada jest organem stanowiącym, do którego wyłącznej właściwości należy m.in. uchwalanie budżetu powiatu oraz stanowienie prawa miejscowego. Drugim organem powiatu jest starosta wybierany na okres kadencji przez radę (w Brandenburgii i Badenii-Wirtembergii) lub w wyborach powszechnych. Starosta odpowiada za działalność administracji powiatowej. Przygotowuje i wykonuje uchwały rady, której najczęściej przewodniczy. Ponadto wykonuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. W większości ordynacji powiatowych określono szczególne wymagania kwalifikacyjne dotyczące starostów. Kandydat na starostę musi mieć ukończone od 21 lat (w Saksonii-Anhalt i Turynгии) do 30 lat (w Badenii-Wirtembergii). Funkcję tę może sprawować do 57 (w Brandenburgii) lub 65 roku życia.

W Dolnej Saksonii, Północnej Nadrenii-Westfalii, Saarze, Brandenburgii i Meklemburgii występuje trzeci organ powiatu – komisja powiatowa.

Zadaniem powiatu jest zaspokajanie tych potrzeb społeczności lokalnych, których gminy samodzielnie nie są w stanie w pełni zaspokoić. Są to przede wszystkim sprawy z zakresu sieci dróg, transportu osobowego, rozbudowy struktury gospodarczej, zarządzanie jednostkami oświatowymi. Zadania wyrównawcze polegają na łagodzeniu różnic ekonomicznych pomiędzy gminami poprzez zarządzanie poziomem obciążeń finansowych wobec gmin wchodzących w obręb powiatu.

Źródło: www.interreg3a.dolnyślask.pl, wikipedia.org, www.razemdlapogranicza.pl